

Козак Л. В.,

декан економічного факультету Національного університету
“Острозька академія”, кандидат економічних наук, доцент

АГРАРНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ В УКРАЇНІ

Визначальним чинником ефективності сільськогосподарського виробництва в розвинутих країнах є широке застосування різноманітних інструментів державного протекціонізму щодо аграрного сектору. Більшість дослідників економіки сільського господарства схиляються до думки, що особливості відтворення капіталу в аграрному секторі пояснюють необхідність фінансової підтримки виробників з метою забезпечення конкурентної норми капіталовіддачі, а специфічні умови формування попиту і пропозиції на сільськогосподарську продукцію спонукають втручання урядів більшості країн у сферу зовнішньої та внутрішньої торгівлі [1,2,3]. Найбільш узагальнюючим критерієм оцінки системи аграрного протекціонізму є показник TSE, який визначає рівень витрат суспільства на реалізацію зазначених заходів і виражається у відсотках до валового внутрішнього продукту (рис.1).

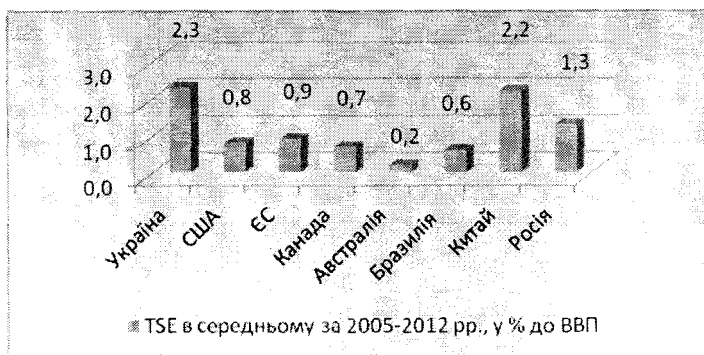

Рис. 1. Рівень сукупної підтримки сільського господарства (TSE) в Україні та провідних країнах світу за 2005-2012рр.*

*Розраховано автором на основі джерела 4.

Як бачимо, за даним критерієм Україна займає першість у світі – TSE складає 2,3% до ВВП, Китай та Росія відповідно посідають другу (2,2%) та третю (1,3%) позицію, а в розвинутих країнах цей показник не перевищує одного відсотка. Наприклад, державні преференції, які отримують сільськогосподарські виробники в ЄС та США, відповідно складають 0,9 та 0,8 відсотка до валового внутрішнього продукту. Звідси ми можемо зробити висновок, що вочевидь не дивлячись на порівняно нижчий рівень державної підтримки вітчизняного аграрного сектору, ці витрати все в більшій мірі стають суспільним тягарем, а відтак в уряді обмежені можливості їх збільшувати.

Не менш важливою характеристикою системи державного протекціонізму аграрного сектору є її структура, тобто розподіл підтримки через певні економічні механізми та рівень прямих та непрямих бюджетних виплат. Опісля фінансової кризи 2007-2008рр., “новою” реалією для сільськогосподарських товаровиробників стало скорочення бюджетної підтримки їх виробничої діяльності, поступове зменшення дотацій (табл.1).

Таблиця 3.4
Динаміка показників бюджетної підтримки сільського господарства в Україні за 2005-2012 роки* (млн. грн.)

Показники	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Видатки державного бюджету на сільське господарство	6354,7	8333,3	9678,6	11773,6	8615,9	9602,4	10273,8	8005,5
Їх частка в сукупних видатках бюджету (BSE),%	5,62	6,08	5,55	4,88	3,55	3,16	3,08	2,0
Бюджетні трансферти виробникам	1237,0	2164,2	3102,4	4084,6	1320,9	1870,5	1769,1	1530,8
Їх частка в сукупних видатках бюджету на сільське господарство,%	19,47	25,97	32,05	34,81	15,32	19,4	17,22	19,1

У тому числі: Прямі та непрямі дотації на виробництво сільськогосподарської продукції	629,3	1609,9	2188,5	3047,8	827,1	1342,3	898,9	732,0
Забезпечення діяльності Аграрного фонду, всього	4,8	7,7	12,6	15,2	120,0	205,4	250,4	256,1
З них: Здійснення інтервенцій	-	-	-	-	108,2	191,2	235,9	230,4
Фінансова підтримка через механізм здешевлення кредитів	415,1	319,5	551,3	1021,3	373,8	621,6	619,8	-

*Розраховано автором на основі джерела 5.

Попри те, що видатки державного бюджету на сільське господарство в Україні за період з 2005 по 2012 рік зросли від 6,3 до 8,0 млрд. грн. (максимум припадає на 2012 р. – 10,3 млрд. грн.), їх частка в сукупних видатках (показник BSE) опісля 2008 року невинно спадає. Дане скорочення відбувалось за рахунок бюджетних трансферт саме виробникам. Так, ці витрати за означений період скоротились у 2,7 рази: із 4,1 до 1,5 млрд. грн., і зараз складають 19,1 відсотка від загальної суми видатків на сільське господарство. Принципово змінюється структура бюджетної підтримки виробників.

З таблиці ми бачимо, що починаючи з 2009 року значно зростають обсяги бюджетних асигнувань на фінансову підтримку виробників через реалізацію економічних механізмів, зокрема здешевлення кредитів та забезпечення діяльності Аграрного фонду. У 2011-2012 рр. частка цих видатків перевищила позначку 50 відсотків, незважаючи на припинення бюджетних асигнувань на здешевлення кредитів. Реалізація зазначених програм безперечно є надзвичайно важливим чинником у формуванні сприятливого підприємницького середовища в аграрному секторі, передусім тут слід зазначити здійснення товарних інтервенцій Аграрним фондом. Разом з тим, активне безпосереднє дотування вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників тривало лише у 2006-2008рр. (в обсязі 1,61-3,04 млрд. грн. щорічно). Нині ці видатки порівняно із зазначеним періодом скоротились у 4,2 рази і в 2012 році склали лише 732,0 млн. грн. З огляду на сказане, сучасну бюджетну по-

літику уряду стосовно вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника ми можемо класифікувати як дискреційну.

Література:

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств : теорія, методика, аналіз [Текст] : монографія / В. Г. Андрійчук. – 2-е вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.

2. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг). Вип.5. / [Воскобійник Ю.П., Шпикуляк О.Г., Камінський І.В. та ін.] ; за ред. Ю.П. Воскобійника. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012.– 438 с.

3. Koester U. Grundzüge der landwirtschaftlichen Marktlehre. – 4 Auflage. – München: Vahlen, 2011. – 413 S.

4. OECD.Stat Extracts: електронні публікації Organization for Economic Cooperation and Development [Електронний ресурс] / Назва з титул. екрану. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/statistics>.

5. Виконання Державного бюджету. Річний звіт. Розділ II.1. Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету : електронні публікації Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]/ Назва з титул. екрану. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147449>